

فراز هیفدهم :

نظام اطلاع رسانی

ثُمَّ انظُرْ فِي حَالِ كُتَابِكَ، قَوْلٌ عَلَى أُمُورِكَ خَيْرَهُمْ، وَأَخْصَصُ رَسَائِلَكَ الَّتِي تُدْخِلُ فِيهَا مَكَائِدَكَ وَأَسْرَارَكَ بِأَجْمَعِهِمْ لِيُجُودَ صَالِحِ الْأَخْلَاقِ مِمَّنْ لَا تُبْطِرُهُ الْكِرَامَةُ، فَيَجْتَرِيءَ بِهَا عَلَيْكَ فِي خِلَافٍ لَكَ بِحَضْرَةِ مَلَاٍٍ وَلَا تُقْصِرُ بِهِ الْعِفْلَةَ عَنْ إِيرَادِ مُكَاتَبَاتِ عُمَّالِكَ عَلَيْكَ، وَإِصْدَارِ جَوَابَاتِهَا عَلَى الصَّوَابِ عَنكَ، وَفِيمَا يَأْخُذُ لَكَ وَيُعْطِي مِنْكَ، وَلَا يُضَعِفُ عَقْدًا اعْتَقَدَهُ لَكَ وَلَا يَعْجِزُ عَنْ إِطْلَاقِ مَا عَقَدَ عَلَيْكَ وَلَا يَجْهَلُ مَبْلَغَ قَدْرِ نَفْسِهِ فِي الْأُمُورِ، فَإِنَّ الْجَاهِلَ يَقْدِرُ نَفْسِهِ يَكُونُ بِقَدْرِ غَيْرِهِ أَجْهَلَ. ثُمَّ لَا يَكُنْ اخْتِيَارَكَ إِتَاهُمْ عَلَى فِرَاسَتِكَ وَاسْتِنَامَتِكَ وَحُسْنِ الظَّنِّ مِنْكَ، فَإِنَّ الرِّجَالَ يَتَعَرَّفُونَ لِغِرَاسَاتِ الْوَلَاةِ بِتَصْنُوعِهِمْ وَحُسْنِ خِدْمَتِهِمْ، لَيْسَ وَرَاءَ ذَلِكَ مِنَ النَّصِيحَةِ وَالْإَمَانَةِ شَيْءٌ، وَلَكِنْ اخْتِيَارَهُمْ بِمَا وُلُوا لِلصَّالِحِينَ قَبْلَكَ، فَاعْمِدْ لِأَخْسَنِهِمْ كَانِ فِي الْعَامَّةِ أَثْرًا، وَأَعْرِفِهِمْ بِالْإَمَانَةِ وَجْهًا، فَإِنَّ ذَلِكَ دَلِيلٌ عَلَى نَصِيحَتِكَ لِلَّهِ وَلِمَنْ وُلِيَتْ أَمْرُهُ. وَاجْعَلْ لِرَأْسِ كُلِّ أَمْرٍ مِنْ أُمُورِكَ رَأْسًا مِنْهُمْ، لَا يَفْهَرُهُ كَبِيرُهَا، وَلَا يَتَشَتَّتُ عَلَيْهِ كَثِيرُهَا، وَمَهْمَا كَانَ فِي كُتَابِكَ مِنْ عَيْبٍ فَتَغَايَبَتْ عَنْهُ الزَّمْتَةُ.

ترجمه : آنگاه در امور نویسندگان و منشیان به درستی بیندیش، و زمام امور را به بهترین آنان واگذار کن، و نامه‌های محرمانه، که در بر دارنده تدابیر و اسرار تو است، از میان نویسندگان به کسی اختصاص ده که صالح‌تر از دیگران باشد، کسی که اکرام وی، او را به سرکشی و تجاوز نکشاند تا در محضر دیگران با تو به مخالفت برخیزد، و او باید در رساندن نامه کار گزارانت به تو، یا رساندن

پاسخ‌های تو به آنان کوتاهی نکند، و در آنچه برای تو می‌ستاند یا از طرف تو به آنان تحویل می‌دهد، اهل نسیان نباشد. و در تنظیم هیچ قراردادی سستی نوزد، و در برهم زدن معاهداتی که به زیان توست کوتاهی نکند، و منزلت خویش را بشناسد، زیرا آن که از شناخت قدر خویش عاجز باشد، در شناخت قدر دیگران جاهل‌تر است. مبدا در گزینش نویسندگان و منشیان خویش، به تیز هوشی و اطمینان شخصی و خوش باوری خود بسنده نمایی، زیرا افراد زیرك با ظاهر سازی و خوش خدمتی، نظر زمامداران را به خود جلب می‌کنند، و در پس نظاهر آنان، نه خیرخواهی وجود دارد، و نه از امانت داری نشانی یافت می‌شود، لکن آنها را با خدماتی که برای فرمانروایان شایسته و پیشین انجام داده‌اند بیازمای، به کاتبان و نویسندگانی اعتماد داشته باش که در میان مردم آثاری نیکو بر جای گذاشته، و به امانت داری از همه مشهورترند، که چنین انتخاب درستی نشان دهنده خیرخواهی تو برای خدا، و مردمی است که فرمانروای آنان هستی. برای هر يك از کارهایت سرپرستی انتخاب کن که بزرگی کار بر او چیره نگردد، و فراوانی کار او را درمانده نسازد، و آگاه باش که اگر در کار نویسندگان و منشیان تو کمبودی وجود داشته باشد که تو بی‌خبر باشی، تو مسئول خواهی بود.

شرح :

این بخش از نامه امام علی (ع)، به چند نکته اساسی در امر حکومت داری اشاره دارد. امام مهمترین آن موارد، مراعات اصول و ضوابط اسلامی در امر اطلاع رسانی میان مردم و حکومت است، که باید با نهایت امانتداری و رعایت حفظ آبرو و حیثیت مردم صورت پذیرد.

این سخنان ارزشمند امام علی (ع) در خصوص حفظ آبرو و حیثیت شهروندان یک کشور، سند افتخاری است برای پیروان آن حضرت که بیش از هزار سال قبل، مطالبی را که در راستای اصل آزادی و حقوق شهروندان است، بیان فرموده اند.

در اینجا، اصل یادشده را که امروزه در کشورهای پیشرفته جهان مدّ نظر قرار می گیرد، یادآورد می شویم:

اصل آزادی و حقوق شهروندان

آزادی ، یکی از آرمانهای بلند انسانها و بستر بالندگی جوامع بشری و یکی از والاترین رسالتهای پیامبران در طول تاریخ بوده است. مهمترین حقوق و آزادیهای اساسی که حکومت باید در چهارچوب قانون محترم شمارد و با تمام امکانات خود از آنها حراست نماید ، به شرح زیر می باشد:

1. حق حیات و سلامتی

2. آزادی اندیشه و عقیده

3. آزادی بیان و مطبوعات

4. آزادی همایشها و اجتماعات مسالمت آمیز

توضیح:

الف - گردهمایی در مکانهای سرپوشیده ، نیازی به اجازه مقامات ندارد.

ب - اجتماعات در فضای باز ، در چهارچوب قانون و با کسب مجوز انجام می گردد.

5. آزادی تشکیل احزاب ، انجمن ها ، جمعیت ها و اتحادیه ها

6. آزادی انجام امور دینی و فرهنگی به صورت مسالمت آمیز

7. آزادی انتخاب شغل

8. آزادی در شیوه زندگی شخصی ، تا جایی که موجب سلب حقوق دیگران و بر خلاف نظم و قانون نباشد

9. مصونیت منازل شخصی مردم و عدم جواز ورود مأموران به خانه ها، مگر به حکم قانون.

10. مصونیت نامه های خصوصی و اسرار تلفنی و امثال آن و عدم کنترل آنها ، مگر در چهار چوب قانون

11. عدم تبعیض در نژاد ، مذهب ، زبان و بینش سیاسی در برخورداری از حقوق و آزادیهای قانونی

12. رعایت عدالت در خصوص زنان و مراعات حقوق و کرامت آنان بر اساس قانون

13. تساوی افراد و اقشار مردم در برابر قانون
14. در نظر گرفتن اصل برائت در تعامل با مردم ، مگر اینکه خلاف آن توسط مراجع قانونی به صورت قطعی به اثبات برسد.
15. ممنوعیت خشونت ، شکنجه و توسل به اسلحه برای اهداف عقیدتی ، گروهی، قومی و غیر آن.
16. ممنوعیت توهین و افتراء بر علیه اشخاص ، سازمانها ، گروه های نژادی و پیروان مذاهب.
17. مصونیت مال ، جان ، ناموس و آبروی مردم در پناه قانون.

فراز هیجدهم :

نظام بازرگانی

ثُمَّ اسْتَوْصِ بِالتُّجَّارِ وَدَوِي الصَّنَاعَاتِ، وَأَوْصِ بِهِمْ خَيْرًا؛
الْمُقِيمِ مِنْهُمْ، وَالْمُضْطَرِّبِ بِمَالِهِ وَالْمُتَرَفِّقِ بِدَنِيهِ، فَإِنَّهُمْ مَوَادُّ
الْمَنَافِعِ، وَأَسْبَابُ الْمَرَافِقِ، وَخَلَابُهَا مِنَ الْمَبَاعِدِ وَالْمَطَارِحِ
فِي بَرِّكَ وَبِحْرِكِ وَسَهْلِكَ وَجَنَلِكَ، وَحَيْثُ لَا يَلْتَمِئُ النَّاسُ
لِمَوَاضِعِهَا وَلَا يَجْتَرِبُونَ عَلَيْهَا، فَإِنَّهُمْ سِلْمٌ لَا تُخَافُ بَائِقَتُهُ
وَصَلْحٌ لَا تُخْشَى غَائِلَتُهُ، وَتَعَقُّدُ أُمُورِهِمْ بِحَضْرَتِكَ وَفِي
حَوَاشِي بِلَادِكَ. وَاعْلَمْ - مَعَ ذَلِكَ - أَنَّ فِي كَثِيرٍ مِنْهُمْ
ضَيْقًا فَاحِشًا، وَشَحَاقًا بِيحًا، وَاحْتِكَارًا لِلْمَنَافِعِ، وَتَحَكُّمًا فِي
الْبِيَاعَاتِ، وَذَلِكَ بَابٌ مُضِرٌّ لِلْعَامَّةِ وَعَيْبٌ عَلَى الْوَلَاةِ، فَاْمْنَعُ
مِنَ الْإِحْتِكَارِ، فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ مَنَعَ مِنْهُ.
وَلْيَكُنِ الْبَيْعُ بَيْعًا سَمِحًا: بِمَوَازِينِ عَدْلٍ، وَأَسْعَارٍ لَا تُجْحِفُ
بِالْفَرِيقَيْنِ مِنَ الْبَائِعِ وَالْمُبْتَاعِ فَمَنْ قَارَفَ حُكْرَةً بَعْدَ نَهْيِكَ إِتَاهُ
فَنَكَّلْ وَعَاقِبْ فِي غَيْرِ إِسْرَافٍ.

ترجمه:

آنگاه، توصیه مرا به بازرگانان و صاحبان صنایع بپذیر، و آنها را به
خوبی سفارش کن، تجاری که در شهر ساکنند، یا آنان که همواره
در سیر و حرکت می‌باشند، و بازرگانانی که با تلاش جسمانی کار
می‌کنند، چرا که آنان منابع اصلی سود، و پدید آورندگان ابزار
زندگی و آسایش، و آوردندگان لوازم حیات از نقاط دور دست و
دشوار می‌باشند، از خشکیها و دریاها، و دشت‌ها و کوهستان‌ها،
جاهایی سخت که مردم در آنجا حضور نمی‌یابند، یا برای رفتن به
آن مکان‌ها شجاعت ندارند. بازرگانان مردمانی آرام هستند، و از

ستیزه جویی آنان ترسی وجود نخواهد داشت، مردمی آشتی طلبند که فتنه انگیزی ندارند. در کار آنها بیندیش چه در شهری باشند که تو به سر می‌بری، یا در شهرهای دیگر. این را هم بدان که در میان بازرگانان، افرادی هستند که تنگ نظر و بد معامله و آزمند و محتکر هستند، که تنها با زورگویی به سود خود می‌اندیشند. و کالاها را به هر قیمتی که می‌خواهند می‌فروشند، که این سود جویی و گران فروشی برای همه افراد جامعه زیانبار، و عیب بزرگی بر زمامداران است. پس، از احتکار کالاها پیشگیری کن، که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم از آن جلوگیری می‌فرمود. باید خرید و فروش در جامعه اسلامی، با روشی آسان و با موازین عدالت انجام گیرد، با نرخ‌هایی که بر فروشنده و خریدار زیانی نرساند. هر که پس از منع تو احتکار کند، او را کیفر ده تا عبرت دیگران گردد، اما در مجازات او زیاده روی نکن.

شرح :

در این فراز از نامه، امام علی علیه السلام، موضوع تجارت و تعامل با قشر بازرگانان را در پرتو توسعه اقتصادی، تبیین می‌فرماید. زیرا آن حضرت پس از بیان این فراز، به کیفیت رسیدگی به تهیدستان و قشر آسیب پذیر جامعه می‌پردازد و رشد اقتصادی را همراه با توزیع عادلانه ثروت، مورد تاکید قرار می‌دهد.

به منظور روشن شدن این سخن، نظریه یادشده را که در دنیای امروز، مورد توجه خاص قرار گرفته است، و ما در مقالات اقتصادی به آن اشاره کرده ایم، از نظر گرامی شما می‌گذرانیم:

توسعه اقتصادی عبارت است از: "فرایند رشد اقتصادی و ارتقاء فنی و سازمانی در عرصه تولید و تخصیص منابع مادی و انسانی؛ همراه با عدالت توزیعی و کاهش نابرابری".

بر این اساس، "توسعه اقتصادی" مفهومی فراتر از "رشد اقتصادی" است و علاوه بر اهتمام به شاخصهای کمی مانند تولید ناخالص ملی و داخلی، به بررسی تغییرات ساختاری در زمینه کیفیت انجام تولید و تخصیص منابع می پردازد و در عین حال، با تکیه بر تأمین اهداف اجتماعی، تداوم رشد اقتصادی را تضمین می کند.

اهمیت توسعه اقتصادی

با مطالعه فلسفه تاریخ تمدن‌ها روشن می گردد که توسعه اقتصادی، یکی از اصول اساسی کرامت، استقلال و پویایی جامعه است و بدون دستیابی به این موهبت بزرگ، امکان رسیدن به مقام توسعه ملی وجود ندارد و تمامیت سیاسی، شئون ملی، مبانی فرهنگی و بنیانهای اجتماعی نیز، در معرض خطر قرار می گیرند. نیا بر این، اهتمام ورزیدن به امر توسعه اقتصادی، از مهمترین اولویتهای جامعه محسوب می شود و افزایش تلاشهای دولت و نهادهای اقتصادی کشور را در این زمینه می طلبد.

نمادهای توسعه اقتصادی

در جهان امروز مشاهده می کنیم که برخی از کشورها در اروپای غربی؛ آمریکای شمالی و شرق آسیا، با انتخاب سیاستهای

حساب شده، توانستند به سرعت از پیچ و خم جاده توسعه اقتصادی بگذرند و تجارب گرانبهای در زمینه رشد اقتصادی بدست آورند.

در تفسیر و تحلیل این رشد، پیروان مکاتب اقتصادی کلاسیک، نئو کلاسیک، مکتب کینز و امثال آنها؛ دیدگاه های خاص خود را در جهت طراحی نظام اقتصادی مطرح نموده اند.

البته، هریک از این مکاتب یادشده در عرصه های مورد مطالعه خویش، دستاوردهایی را ارائه داده اند که به گفته " لوئیس " (یکی از صاحب نظران اقتصاد توسعه)، به دیدگاه های کلیدی آنان مراجعه می شود. به عنوان نمونه، کلاسیکها در مورد بازار آزاد، نئو کلاسیکها در زمینه کارآفرینی، پیروان مکتب شیکاگو در زمینه نقش آموزش، فیزیوکراتها در خصوص کشاورزی و مکتب سوداگران (مرکانلیستها) در زمینه مازاد صادرات؛ نقطه نظرهای ارزشمندی را مطرح نموده اند.

بر اساس سخنان امام علی (ع)، دیدگاه اسلام در امر تجارت روشن می گردد. بر این مبنا، اسلام با تجارت آزاد با مراعات شرایطی خاص، موافق است. از یک سو، به تشویق مردم به امر بازرگانی می پردازد، و از سوی دیگر، بازرگانان را از گرانفروشی، احتکار، کم فروشی، خرید و فروش کالاهای ممنوعه مانند مشروبات الکلی، گوشت خوک، آلات قمار و امثال آنها باز می دارد.

فراز نوزدهم :

حمایت از اقشار آسیب پذیر

ثُمَّ اللَّهُ اللَّهُ فِي الطَّبَقَةِ السُّفْلَى مِنَ الَّذِينَ لَا حِيلَةَ لَهُمْ
وَالْمَسَاكِينَ وَالْمُحْتَاجِينَ وَأَهْلَ الْبُؤْسَى وَالزَّمْنَى فَإِنَّ فِي
هَذِهِ الطَّبَقَةِ قَانِعًا وَمُعْتَرًّا ، وَاحْفَظْ لِلَّهِ مَا اسْتَحْفَظَكَ مِنْ حَقِّهِ
فِيهِمْ، وَاجْعَلْ لَهُمْ قِسْمًا مِنْ بَيْتِ مَالِكَ، وَقِسْمًا مِنْ غَلَّتِ
صَوَافِي الْأَسْلَامِ فِي كُلِّ بَلَدٍ، فَإِنَّ لِلَّهِ قِصَى مِنْهُمْ مِثْلَ
الَّذِي لِلَّهِ دَتَى، وَكُلُّ قَدٍ اسْتُرِعِتَ حَقُّهُ، فَلَا يَشْغَلَنَّكَ عَنْهُمْ
بَطْرٌ فَإِنَّكَ لَا تُعْذَرُ بِتَضْيِيعِ النَّافِيهِ لِإِحْكَامِكَ الْكَثِيرِ الْمُهِمِّ. فَلَا
تُشْخِصْ هَمَّكَ عَنْهُمْ، وَ لَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لَهُمْ وَ تَعَقِّدْ أُمُورَ مَنْ
لَا يَصِلُ إِلَيْكَ مِنْهُمْ مِمَّنْ تَفْتَحِمُهُ الْعُيُونُ وَتَحْقِرُهُ الرَّجَالُ،
فَفَرِّغْ لِأَوْلِيكَ نَفْسَكَ مِنْ أَهْلِ الْخَشْيَةِ وَالتَّوَاضُعِ، فَلْيَرْفَعْ
إِلَيْكَ أُمُورَهُ بِالْإِعْذَارِ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى يَوْمَ تَلْقَاهُ، فَإِنَّ هَوْلًا
مِنْ بَيْنِ الرَّعِيَّةِ أَحْوَجُ إِلَى الْأَنْصَافِ مِنْ غَيْرِهِمْ، وَكُلُّ قَاعِذِرٍ
إِلَى اللَّهِ تَعَالَى فِي تَأْدِيَةِ حَقِّهِ إِلَيْهِ. وَتَعَهَّدْ أَهْلَ الْبُئْمِ وَذَوِي
الرِّقَّةِ فِي السَّنِّ مِمَّنْ لَا حِيلَةَ لَهُ، وَلَا يَنْصِبْ لِلْمَسْأَلَةِ نَفْسَهُ،
وَذَلِكَ عَلَى الْوَلَاةِ ثَقِيلٌ، وَالْحَقُّ كُلُّهُ ثَقِيلٌ، وَقَدْ يُخَفِّفُهُ اللَّهُ
عَلَى أَقْوَامٍ طَلَبُوا الْعَاقِبَةَ فَصَبَرُوا أَنْفُسَهُمْ، وَوَعَدُوا بِصِدْقٍ
مَوْعُودِ اللَّهِ لَهُمْ. وَاجْعَلْ لِذَوِي الْحَاجَاتِمِ مِنْكَ قِسْمًا تُفَرِّغْ لَهُمْ
فِيهِ شَخْصَكَ، وَتَجْلِسْ لَهُمْ مَجْلِسًا عَامًّا، فَتَتَوَاضَعُ فِيهِ لِلَّهِ
الَّذِي خَلَقَكَ، وَتُعِيدُ عَنْهُمْ جُنْدَكَ وَأَعْوَانَكَ مِنْ أَحْرَاسِكَ
وَشَرِطِكَ حَتَّى يُكَلِّمَكَ مُتَكَلِّمُهُمْ غَيْرَ مُتَعَتِّعٍ. فَإِنِّي سَمِعْتُ
رَسُولَ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ فِي غَيْرِ مَوْطِنٍ : «لَنْ تُقَدَّسَ
أُمَّةٌ لَا يُؤَخَذُ لِلصَّعِيفِ فِيهَا حَقُّهُ مِنَ الْقَوِيِّ غَيْرَ مُتَعَتِّعٍ». ثُمَّ
احْتَمَلَ الْخُرْقَ مِنْهُمْ وَالْعِيَّ، وَ نَحَّ عَنْكَ الصِّيْقَ وَ الْأَنَّفَ
يَبْسُطُ اللَّهُ عَلَيْكَ بِذَلِكَ أَكْنَافَ رَحْمَتِهِ، وَيُوجِبُ لَكَ تَوَابَ
طَاعَتِهِ، وَأَعْطَى مَا أَعْطَيْتَ هَبِيئًا ، وَ اَمْنَعُ فِي إِجْمَالٍ وَإِعْذَارٍ.

ترجمه:

آنگاه، خدا را در نظر داشته باش در خصوص طبقات پایین و محروم جامعه، که هیچ چاره‌ای ندارند، از زمین گیران، نیازمندان، گرفتاران، دردمندان. همانا در این طبقه محروم، گروهی خویشتن داری کرده، و گروهی دیگر دست نیاز دراز می کنند، پس برای خدا پاسدار حقّی باش که خداوند برای این طبقه معین فرموده است: بخشی از بیت المال، و بخشی از غلّه‌های زمین‌های غنیمتی اسلام را در هر شهری به طبقات پایین اختصاص ده، زیرا برای دورترین مسلمانان همانند نزدیک‌ترین آنان سهمی مساوی وجود دارد و تو مسئول رعایت آن هستی. مبدا سر مستی حکومت تو را از رسیدگی به محرومان باز دارد. انجام کارهای فراوان و مهم عذری برای ترك مسئولیت‌های کوچک‌تر نخواهد بود. همواره در فکر مشکلات آنان باش، و از آنان روی بر مگردان، به ویژه امور کسانی را بیشتر رسیدگی کن که به چشم نمی‌آیند و دیگران آنان را کوچک می‌شمارند و کمتر به تو دسترسی دارند. برای رسیدگی به این گروه، افرادی را برگزین که مورد اطمینان تو هستند و خدا ترس و فروتن می باشند، تا با بررسی، مسائل آنان را به تو گزارش کنند. آنگاه در رفع مشکلاتشان به گونه‌ای عمل کن که در پیشگاه خدا عذری داشته باشی، زیرا این گروه در میان رعیت بیشتر از دیگران به عدالت نیازمندند، و حق آنان را به گونه‌ای بپرداز که در نزد خدا معذور باشی.

از یتیمان خردسال، و پیران سالمند که راه چاره‌ای ندارند. و دست نیاز بر نمی‌دارند، پیوسته دلجویی کن که مسئولیتی سنگین بر دوش فرمانروایان است، اگر چه حق، سنگین است اما خدا آن را بر مردمی آسان می‌کند که آخرت می‌طلبند، و نفس را به شکیبایی وا می‌دارند، و به وعده‌های پروردگار اطمینان دارند. پس بخشی از وقت خود را به کسانی اختصاص ده که به تو نیاز دارند، تا شخصا به امور آنان رسیدگی کنی، و در مجالس عام با آنان بنشین و در برابر خدایی که تو را آفریده فروتن باش، و سربازان و یاران و نگهبانان خود را از سر راهشان دور کن تا سخنگوی آنان بدون واهمه از آنان با تو گفتگو کند. من از رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم بارها شنیدم که می‌فرمود: «ملتتی که حق ناتوانان را از زورمندان، بدون لکنت کلام و بهانه‌ای باز نستاند، رستگار نخواهد شد» پس درشتی و سخنان ناهموار آنان را بر خود هموار کن، و تند خویی و خود بزرگ بینی را از خود دور ساز تا خدا درهای رحمت خود را به روی تو بگشاید، و تو را پاداش اطاعت ببخشد. آنچه به مردم می‌بخشی باید بر تو گوارا باشد، و اگر چیزی را از کسی باز می‌داری با مهربانی و عذر خواهی همراه باشد.

شرح:

فراز قبلی، به مبحث تجارت و نقش آن در توسعه اقتصادی اشاره داشت. اما در این فصل، امام علی (ع) به اهمیت رسیدگی به محرومان و اقشار آسیب پذیر جامعه می پردازد. تقارن این دو فراز،

ما را به اهمیت توسعه اجتماعی در کنار توسعه اقتصادی ، واقف می سازد.

به منظور توضیح بیشتر، اصول اساسی توسعه اجتماعی را که در دنیای امروز، مورد اهتمام اندیشمندان و سیاستمداران آگاه قرار گرفته است، از نظر شما می گذرانیم:

توسعه اجتماعی عبارت است از: " فرایند رشد جامعه در جهت رسیدگی به نیازمندان ، افزایش امنیت اجتماعی ، جبران خسارتهای پیشگیری از آسیبها ، محافظت از مردم در برابر حوادث و تضمین برخورداری همگان از مواهب اولیه زندگی".

در سایه توسعه اجتماعی ، سلامت جسمی و روحی برای مردم فراهم می شود و شادابی و امید به آینده در سطح جامعه افزایش می یابد.

1. همگانی شدن تسهیلات آموزشی ، پرورشی ، بهداشتی و درمانی.
2. برنامه ریزی برای رشد عموم مردم.
3. گسترش سواد آموزی به صورت فراگیر.
4. افزایش امنیت اجتماعی در همه ابعاد.
5. حفظ طراوت و شادابی جامعه و کاهش میزان اضطراب و افسردگی.
6. تقویت روح برادری ، برابری ، گذشت ، همیاری ، شکیبایی ، درستکاری ، آزادگی و مراعات حقوق دیگران.
7. تضمین مایحتاج رفاهی ضروری برای همگان.
8. برنامه ریزی جهت پیشگیری از آسیبهای اجتماعی مانند بزهکاری ،

اعتیاد ، تصادفات و سوانح ، آلودگی محیط زیست، فقر (بویژه کودکان
خیابانی)، خودکشی ، فحشا ، بیماریهای روانی و مرگ و میر زودرس.

9. حاکم ساختن اصل کار و تلاش در جامعه و زدودن روحیه تن آسایی

و راحت طلبی.

10. تناسب میزان سرانه سلامتی با نیازهای واقعی مردم.

11. تدوین و اجرای نظام جامع رفاه و تامین اجتماعی .

12. هدفمند کردن یارانه ها .

13. همخوانی میزان رشد جمعیت با ظرفیتها و امکانات کشور.

14. قرار دادن بنیان جامعه بر اساس نظم و انضباط اجتماعی.

تأمین اجتماعی

نظام تأمین اجتماعی بر اساس تجارب بسیاری از کشورهای توسعه یافته ،
شامل بخشهای زیر می گردد:

بیمه های اجتماعی:

- بیمه خدمات درمانی

- بیمه حوادث و سوانح

- بیمه بیکاری

- بیمه بازنشستگی

- بیمه مراقبت از بیماران در منازل و خانه های شهروندان ارشد

جبران خسارتهای اجتماعی:

- حمایت از قربانیان جنگ و خانواده های آنان

- جبران خسارت زیان دیدگان به ناحق

- جبران خسارت قربانیان جنایی

- اعاده حیثیت اشخاص

مساعدهای اجتماعی:

- کمک های آموزشی و کار آموزی

- کمک مالی به نوجوانان

- کمک به پرورش کودکان از طریق والدین آنان

- کمک به نیازمندان در امر مسکن

- کمک به معلولان

حمایتهای اجتماعی:

پرداخت کمک هزینه به خانواده های تهیدست و کم درآمد

این بود، توضیح مختصری در باره خدمات اجتماعی که باید از جانب

حکومت به مردم، خصوصا اقشار آسیب پذیر ، ارائه گردد.

تجارب ارزشمند بشر در طول تاریخ حکومت داری این حقیقت را اثبات کرده است که اگر در کنار رشد اقتصادی و تجاری یک کشور، رشد خدمت رسانی به مردم ، خصوصا تهیدستان و مستمندان و بیچارگان نیز فراهم گردد، آن جامعه می تواند به توسعه جامع دست یابد، و در غیر این صورت، حکومت با شورش ها و اعتراضات مدنی مواجه می گردد.
